

INFORMACE O CHARTĚ 77

ročník osmý /1985/ - č. 1

od 23. prosince 1984 do 10. ledna 1985

str.

Dokument Charty 77 č.22/84 /Opatření proti Chartě 77 při návštěvě ministra zahr. věci NSR/	1
Dokument Charty 77 č.1/85 /Noví mluvčí Charty 77/	1
Dokument Charty 77 č.2/84 /Výroční dokument/	2
Sdělení VONS č.412 /Zásah proti signatářům Charty 77/	14
č.413 /Propuštění signatářů Charty 77/	14
č.414 /Zhoršení podmínek ochran.dohledu L.Lise/	14
č.415 /Jiří Orunčorád zproštěn obžaloby/	15
Z dopisu Jiřího Rumla Generální prokuraturě	15
Poznánky ke zdravotnictví a zdraví	16
Dr.Radomír Malý: K diskusi o dokumentu Charty 77 č.11/84 nazvaném "Právo na dějiny"	18
V samizdatu nově vyšlo	20
Krátké zprávy	20

Informace o Chartě 77, vydává nezávislá redakční skupina signatářů Charty 77

Anna Šabatová, Anglická 8, Praha 2

Dokument Charty 77 č. 22/84

Nedávná návštěva ministra zahraničních věcí Spolkové republiky Německo Hanse-Dietricha Genschera v Československu byla provázena mimořádnými opatřeními vůči některým signatářům Charty 77.

Státní bezpečnost hlídala obydlí i pracoviště mluvčích Charty 77 Jiřího Ruml a Jany Sternové, jakž i prof. Jiřího Hájka, Václava Havla, Ladislava Isce, Anny Marvanové, Petrušky Šustrové a Petra Uhla. Ve dnech 18.- 11. prosince sledovala jménované na každém kroku a kontrolovala osoby, které obydlí těchto signatářů navštívily. Dvěma cizím státním příslušníci, které sem přišly na oslavu narozenin, zabránila ve vstupu do bytu Petra Uhla.

Celá akce měla zřejmě znemožnit jakýkoliv styk ministra Genschera nebo jeho doprovodu se stoupenci Charty 77 a zabránit nezávislé výměně informací.

Takové počinání Státní bezpečnosti je nezákonné a představuje nezdůvodnitelné mrhání našími společnými prostředky. Vrhá také podivné světle na postoj československé strany k této státní návštěvě a k jednání představitelů dvou sousedních zemí.

V Praze 23.prosince 1984

dr. Václav Benda
mluvčí Charty 77

Jiří Ruml
mluvčí Charty 77

Jana Sternová
mluvčí Charty 77

x x x

Dokument Charty 77 č. 1/85

Dne 6. ledna 1985 nastoupili na místo dosavadních mluvčích Charty 77 dr. Václav Benda, Jiřího Ruml a Jany Sternové mluvčí noví: Jiří Dienstbier, Eva Kantůrková a Petruška Šustrová.

Jiří Dienstbier
Podskalská 5, Praha 2
mluvčí Charty 77

Eva Kantůrková
Záveriova 13, Praha 5
mluvčí Charty 77

Petruška Šustrová
Kobinská 13, Praha 3
mluvčí Charty 77

dr. Václav Benda
odstupující mluvčí Charty 77, odstupující
mluvčí Charty 77

Jana Sternová
odstupující
mluvčí Charty 77

Mluvčí Charty 77 ing. Rudolf Battěk je vězněn

Příloha: Životopisy nových mluvčích

Praha 6. ledna 1985

Jiří Dienstbier

se narodil 20.4.1937 v Kladně. Vystudoval filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Během studií vstoupil do KSČ. V letech 1959-69 pracoval v Čs.rozhlasu jako zahraničně politický redaktor, korespondent na Dálném východě a v USA. Psal do řady novin a časopisů, mj. do Literárních novin, Reportéra a komentoval zahraniční události v Čs.televizi. V r. 1967 vydal reportážní knihu o událostech v Indonésii. Nec začala ve tří ráno. V srpnovém týdnu po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa hájil principy demokratického socialismu a státní suverenity v rozhlasovém vysílání. Roku 1969 byl propuštěn z Čs.rozhlasu, vyloučen z KSČ a svazu čs.novinářů. Od té doby nemůže oficiálně publikovat.

Do r. 1979 pracoval jako dokumentátor. Je signatářem Charty 77 a od začlenění Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných v r. 1978 je členem tohoto výboru. V únoru 1979 se stal jedním z mluvčích Charty 77, v květnu 1979 byl zatčen a v procesu se členy VONB byl odsouzen ke třem letům vězení. Po propuštění v květnu 1982 pracuje jako tepiš. Vydal strojopisně rážané politické statě. V r. 1979 vydával sborník pro mezinárodní politiku Čtverec. Napsal i několik divadelních her a aktevek, poslední svou hru Příjem napsal po propuštění z vězení. V minulém roce

napsal také články o evropském míru a mirovém hnutí.
Adresa: Praha 2, Podskalská 8

Eva Kantúrková, spisovatelka

se narodila 11.5.1930 v Praze. Veřejnou činnost začala jako redaktorka Mladé fronty a funkcionářka Svazu mládeže. Po absolvování filozofické fakulty Karlovy univerzity, kde vystudovala obor historie, a po několika krátkodobých zaměstnáních se od šedesátých let věnuje literatuře. Od debutu v roce 1966 do roku 1969 vydala několik knih a napsala scénáře pro Čs. státní film a televizi. Byla členkou Svazu čs. spisovatelů. V roce 1946 vstoupila do KSC, odkud pro nesouhlas se současnou politikou v roce 1970 vstoupila. Od té doby je Eva "antúrkové znemožněno publikovat, její jméno se ocitá na seznamu zakázaných autorů, jíž vydané knihy jsou v celých nákladech odváženy do stopy a vyfazovány z knihoven, film natočený podle jejího románu je zakázáno promítat. Od sedmdesátých let publikuje svoje práce v rukopisních edicích Kvart, Expedice a Petlice., její knihy vycházejí v exilovém nakladatelství INDEX a v překladech ve Švédsku, NSR a Francii. V době procesu se členy VONG napsala knihu rozhovoru se signatářkami Charty 77 a byla za její vydání v zahraničí a za ostatní publikační činnost v roce 1981 spolu s dalšími spisovateli a publicisty zatčena a obviněna z podvracení republiky. Po ročním věznění ve výběrovací vazbě v Ruzyni byla bez soudu propuštěna, trestní stíhání však zastaveno nebylo. V té době Švédští spisovatelé zvolili Eva Kantúrkovou solidárně čestnou členkou svého PEN klubu. Po návratu z vězení napsala Eva Kantúrková autentický román-pravdu Mé přítelkyně v domě smutku.

Adresa: Praha 5, Láveriova 13

Petrůška Šustrová

se narodila 18.5.1947 v Praze. Po absolvování SVVŠ začala studovat na filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor čeština a dějepis, studia však nedokončila a nastoupila jako uřednice na poště. V letech 1969-71 byla dva roky vězněna se skupinou Hnutí revoluční mládeže v jednom z prvních politických procesů v Československu po r. 1968. Na poště pracovala do r. 1978, poté do r. 1982 pracovala jako uklizedka u OPBH. Od té doby je v domácnosti. V roce 1977 podepsala Chartu 77, v červnu 1979 se stala členkou Náboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Je matkou pěti nezletilých dětí, z nichž nejmladším je rok.

Adresa: Praha 3, Kelinská 13

x x x

Dokument Charty 77 č. 2/85

/1/

Před osmi lety vstoupila do života Charty 77. Stalo se už zvykem, že touto dobou sobě i veřejnosti připomíná své cíle, uvažuje o problémech, s nimiž je její působení spojeno, a rekapituluje svou práci. Nejde o pouhý výroční rátuál, ale o ukol značného praktického významu, mino jiné i proto, že každým rokem desípívají daci mladí lidé, kteří vznik Charty 77 nepamatují a mají o ní často různé zkreslené představy. I letos proto chceme znova zamyslet nad tím, čím Charty 77 je a čím není, čeho dosáhla a čeho nikoliv, co lze a nelze od ní očekávat.

/2/

Úvodní prohlášení Charty 77 bylo vydáno 1. ledna 1977 a podepsalo je 241 československých občanů. Uvítali v pěti ratifikaci Mezinárodních paktů o lidských právech ústavní orgány ČSSR, upozornili na různé oblasti společenského života, v nichž je současná mocenská praxe v rozporu s ustanoveními i duchem těchto paktů, a vyhlásili své rozhodnutí soustavně se touto tématikou zabývat, to znamená upozorňovat státní orgány i veřejnost na tyto rozpory a napomáhat jejich řešení. Odvolávali se

přítom na ten bod zmíněných Paktů, v němž se hovoří o spoluodpovědnosti všech lidí za jejich dodržování, respektive o právu a povinnosti všech občanů o jejich dodržování dbát. Úvodní prohlášení Charty 77 nebylo tedy, jak patrné, nějakým jednorázovým manifestem, ale počátkem trvalé práce. Charta 77 v něm byla definována jako neoficiální společenství občanů, kteří se rozhodli – využívajíce svého ústavce zaručeného práva – jednotlivě i společně se této práci věnovat nebo ji podporovat. Od počátku tedy vymezovala Charta 77 sebe samu jako stimul k této práci, přiležitost k niží prostředí pro ni. V úvodním prohlášení /jehož text, dnes už těžko dostupný, připojujeme k tomuto dokumentu jako příloha/ bylo zdůrazněno, že Charta 77 není organizací ani základnou k opoziční činnosti a že nemá v umyslu "vytyčovat vlastní programy politických či společenských změn nebo reform". "Jedním cílem od počátku bylo a dodnes je kriticky zkoumat, jak je v naší zemi dodržována ústava a zákony, jak jsou respektována lidská a občanská práva, a upozorňovat otevřeně na různé krizové jety, nespravedlnosti a nepřádky.

Státní moc, jak známo, odmítla Charty 77 uznat za legitimní, smysluplnou a konstruktivní složku společenského života, odmítla s ní jednat a na její iniciativy přímo a věcně reagovat a vejcerou svou komunikaci s ní vležila do rukou Státní bezpečnosti. "Ároveň ji učinila terčem nohutné propagandistické kampaně, začleněné na tvrzení, že jde o nepřátelskou a podvratnou organizaci, inspirovanou a řízenou ze zahraničí a motivovanou veskrze nízkými pohnutkami. Tato kampaně sice záhy skončila /sdělovací prostředky se už po mnoho let snaží svým náčením nebo občasnygi dezinformacemi vytvořit ve veřejnosti dojem, že Charty 77 už dávno neexistuje/, nicméně státní moc svůj odmítavý postoj k Charty 77 dodnes nezměnila. A i když její práce v ní nebo její podpis – v souladu s oficiální tezí, že proti ní bude užito pouze tak zvaných politických prostředků – jen zřídka byly otevřeně přiznánym důvodem k trestnímu stíhání, de facto mnoho jejích signatářů bylo nebo dodnes je za práci v ní trestně stíháno a vězněno. Většina jejích signatářů byla vystavena pestré škále různých mimosoudních postihů a říkan, od ztráty zaměstnání přes trvalé policejní sledování až po zemnožebrování studia jejich dětem. Na několik signatářů byly dokonce podniknuty teroristické útoky. Tento počináním státní moc bohužel jen znova potvrdila pravdivost úvodního prohlášení Charty 77, konstatujícího mimo jiné, že v naší zemi jsou občané "nuceni žít v trvalém nebezpečí, že projeví-li své názory, ztratí pracovní i jiné možnosti".

Charta 77 se nenechala tvrdou reakcí státní moci odradit a od okamžiku svého vzniku se snaží plnit požádání, které si předsevzala. Vydala už několik set materiálů, od obsáhlých dokumentů "tématických", zaměřených na různé oblasti společenského života /jako je např. právní rád a jeho aplikace, stav ekonomiky, eko-ekologická situace, problematika školství a vědy, postavení etnických menšin, poměry ve zdravotnictví, respektování sociálních, kulturních a náboženských svobod atd./ až po mnoho přiležitostních sdělení, protesty, žádosti, stanovisek, návrhů apod. V jejím prostředí a pod přímým vlivem jejího vystoupení vzniklo mnoho dalších textů, analytických i koncepčních, věnovaných různým otázkám společenského života, jejich mezinárodním i historickým souvislostem, a rozvinulo se i několik řídkých diskusí /např. o naší národní identitě/.

Chartu 77 podepsalo k dnešnímu dni asi 1200 československých občanů a ve funkčních jejích třech mluvčích se postupně vystřídalo 23 jejich signatářů. /Děvát z nich bylo vězněno, nákteří i vícekrát a po dlouhou dobu, do emigrace se však zatím uchýlil pouze jediný/. V prostředí Charty 77 vzniklo – jak bylo od začátku v jejích intencích – několik menších pracovních seškupení, orientovaných na různé dílčí úkoly. Nejznámějším a nejsouvislejším pracujícím je Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných /VONS/, který působí od roku 1978 dodnes a vydal už přes 400 sdělení. Od roku 1978 dodnes vydává nezávislá skupina signatářů každý měsíc strojopisné periodikum "Informace o Charty 77", publikující nejen všechny dokumenty Charty 77 a všechna sdělení VONS, ale i četné další texty, tak či onak s životem Charty 77 související.

Charta 77 se od svého vzniku dodnes těší pozornosti, solidaritě a podpoře veřejného mínění v zahraničí, ať už je projevují podobně zamě-

Šené občanské iniciativy či hnutí na Východě i na Západě, tisk nebo různí vládní činitelé, politické strany, odborové a mírové organizace, zájmové skupiny, náboženská společenství a církevní hodnostáři či bezpočet známých i neznámých jednotlivců v různých zemích světa. O Chartě 77, její ideji, práci i vkladu do soudobého společenského vědomí bylo v zahraničí už napsáno mnoho odborných statí i několik knih; od jejího vzniku působí Mezinárodní výbor na podporu Charty 77 se sídlem v Paříži, sdružující mnoho světové známých osobností z různých zemí, a Nadačce Charty 77 se sídlem ve Stockholmu, shromažďující příspěvky různých organizací i jednotlivců na její podporu. "Ostavení Charty 77 a její práce byly předmětem jednání na půdě různých mezinárodních organizací např. Mezinárodní organizace práce nebo IBSN v Bruselu a Madagaskaru. Všechna sdělení VONS zpracovávají desítky odborných a zájmových, vládních i nevládních pracovišť na celém světě a díky respektu, který si jeho činnost získala, byl VONS přiznán statut Československé ligy pro lidská práva, přidružené organizace OSN.

Jak je snad i z tohoto stručného přehledu jasné patrné, navzdory odmítavému postoji státních orgánů k ní a pronásledování jejich signatářů, Charty 77 žije, pracuje a získává si uznání doma i v zahraničí.

/3/

Občanské sdružování je v naší zemi už po mnoho let možné výhradně v rámci ustáleného typu centrem povolené a z centra řízené, disciplinované, podle jednotného a jediného připustného modelu buďovsné, byrokraticky spravované organizace, zodpovědné za svou činnost více nadřízeným orgánům než vlastnímu členstvu. Občané si na tento charakteristický prvek současného systému už do té míry zvykli, že ani mnozí z těch, kteří působení Charty 77 se sympatiemi sledují, nechápou příliš dobře princip "neformálního společenství", Chartou 77 vyvolaná u nás po mnoha letech opět v život, bezdůvodě si Chartu 77 připodobňují v mysli tomu typu organizace, jaký jim je z jejich okolí jedině znám, a vytvářejí si proto o ní značně zkreslenou představu. Často se např. setkáváme s pocitem, že Charty 77 se sice zasazuje za vše dobré pro celou společnost, že však sama je jakýmsi uzavřeným společenstvím "zasvěcených", totiž nějak zvábně politicky vyškolených a informovaných a nějakými zvláštními dispozicemi či ambicemi vybavených specialistů, jejichž usilí, jakkoli zasluhuje tichou sympatií veřejnosti, její účast v podstatě vylučuje. Jako by v činnosti Charty 77 a v reakci státní moci na ni šlo jen o jakýsi zápas dvou profesionálních družstev a jako by společnost mohla sledovat tento zápas pouze z hlediska. Někdy jdou tyto představy dokonce tak daleko, že lidé ohápon Charty 77 jako nějakou alternativní politickou garnituru, navíc sice zax taktických důvodů omezující na obranu lidských práv, ve skutečnosti však vedenou svými vlastními politickými nemocenskými cíli. Své pronásledování přitom Charty 77 snáší podle takových představ zřejmě jen ve skryté naději, že po eventuálním mocenském otřesu to bude právě totež pronásledování, což ji bude zdobit zásluhami a legitimovat k temu, aby vystřídala garnituru dnes vládnoucí. Absence svobodné výměny informací, schemata oficiální propagandy a především dlouhodobé potlačování demokratického povědomí a tradic takovou domněnkou pochopitelně podporují. Domníváme se, že jde o představy, které zasluhují kritickou pozornost nejen v zájmu pravdy o Chartě 77, ale především kvůli tomu, co zdeadlí: totiž obecně rozšířený a hluboce nezádravý názor, že celkové poměry v naší zemi jsou a už nátrvale mohou být jen záležitostí jakýchsi odborníků na moe a že obyčejným lidem nezbývá, než brát počínání těchto odborníků mléky na vědomí.

Záúraznujeme proto znova, že Charty 77 skutečně není žádnou organizaci a tím méně nějakou uzavřenou či vyhraněnou politickou skupinou či frakcí: je otevřena všem; jejími signatáři jsou občané nejrůznějších názorů, vyznání, politických orientací, životopisů i profesí: jsou mezi nimi lidé mladí i starí, důlníci i univerzitní profesori, bývalí politici i lidé, kteří nikdy žádné politické funkce neměli a nikdy také by žádné nepřijali či o žádné neusilovali. Nikdo v ní nemá z titulu své profese, veřejné známosti, názerové orientace nebo politické či

jiné příbuznosti předem dána větší práva než kdokoli jiný. Charta 77 nemá žádné členy, ale jen signatáře; nevstupuje se do ní ani se z ní nevystupuje, ale je pouze podepisována. V nejhlebším slova smyslu ji signatáři nepodepisují ani ostatním signatářům ani jejím mluvčím ani československým úřadům, ale především sami sobě a svému svědomí. A jen na nich je, jak svůj podpis pochopí, totiž jaké úkoly si z hědá sami pro sebe odvodí. Nikdo je nekontroluje; nikdo jim neukládá žádné povinnosti ani jim nepředpisuje, co si mají myslit a jak mají žít; nejsou vázání žádnými stanovami ani podřízeni jakémkoliv disciplíně. Mají jen ty povinnosti a tu disciplínu, jež na základě závazků, které podepsali, sami přijmou a sami si uloží. Jsou svobodní a svéprávní lidé, kteří se svobodně rozhodli Chartu 77 podepsat a kteří tímto podpisem nic ze své svobody neztratili. Kdykoliv chtějí, mohou přirozeně svůj podpis odvolat; i to je výhradně jejich věcí. Druh a intenzita jejich podílu na práci Charty 77 odvíjí jednak od nich samých, jejich zájmů, znalostí, píle a odvahy, jednak od toho, nakolik mluvčí Charty 77 e případně další signatáři uznají - v přátelské a neformální diskusi - jejich podněty či návrhy za legitimní a smysluplný výraz cílů Charty 77. Praktická kontinuita práce Charty 77 se přitom opírá o dvůrku v mluvčí, v jejich schopnost posoudit, co odpovídá poslání a duchu Charty 77, a ovšem v jejich osilách konsultovat svou práci - v mře, jakou podmínky dovolují - s ostatními signatáři. Nikdo nemůže jednotlivým signatářům znemožnit, aby to, co navrhovali, podnikli sami za sebe, a Charta 77 také pochopitelně nemůže za své signatáře předem a ve všem ručit; přebáří-li za jejich konkrétní činy nějakou odpovědnost, pak jen tehdy a takovou, kdy a jakou se výslově rozhodně převzít.

V říším smyslu lze Chartu 77 chápat samozřejmě jako mnohé: je příhláškou k určitému pojednání hodnoty, částečnosti a práv jedince ve společnosti; je určitým typem občanského postoje a občanské odpovědnosti; je - nebo se postupně stává - určitou lidskou pospolitostí, v níž se časem samovolně vyvíjejí jisté způsoby soužití a práce.

V užším a striktně věcném smyslu není však Charta 77 ničím jiným a ničím víc, než svým úvodním prohlášením, podepsaným jejimi dosavadními signatáři a otevřeným k podpisu komukoliv dalšímu, a svými dokumenty, počepsanými jejimi mluvčími. Jen za to je Charta 77 jako taková a jako celek odpovědná, jen kritika těchto textů může být legitimní kritikou Charty 77.

Charta 77 nesleduje svým působením jiné cíle, než ty, které si vytyčila ve svém úvodním prohlášení. Nevyjadřuje žádný svůj partikulární zájem, ale pouze obecný zájem společnosti, a je otevřena každému, kdo tento zájem sdílí a rozhodně se k němu svým podpisem veřejně přihlásit.

/4/

Je-li Charta 77 takovýmto otevřeným a neformálním společenstvím, není to výsledek nějakého nahodilého rozhodnutí nebo dokonce pouhých taktických uvah, ale vyplývá to přímo z jejího vnitřního smyslu.

V čem tedy ve skutečnosti tkví tento smysl? O co Chartě 77 reálně jde a co si od své existence a peče vlastně slibuje?

Mnohé občany na Chartě 77 zaráží a často i odrazuje napoměr mezi oběťmi, které musí její signatáři přinášet, a malým faktickým efektem jejich páčinání. Domníváme se, že právě tento napoměr /ostatně zdaleka ne tak beznadějný, jak se při povrchovém pohledu zdá/ ukazuje v určitém smyslu k samé podstatě postoje, Chartou 77 ztělesňovaného; není te totiž postoj ubelový, ale zásadní, a nepřijímá proto jako své hlavní nebo dokonce jediné něčitko nějaký bezprostředně zjevný efekt. Jak všeckrát zdůznil filozof Jan Patočka, jeden z první trojice mluvčích Charty 77, a jak i většina signatářů celou věc chápe, jde v jádře o postoj mravní a jeho řance na konkrétní společenský efekt je právě jen taková - tj. tak neurčitá, perspektivní a hububinná - jaká může být u postoje, restoucího ze svědomí a nikoli k z kalkulu. Podepsáním Charty 77 nebo na psáním nějakého jejího dokumentu nikdo nic bezprostředně nezíská a nikdo nic okamžitě nezlepší; bezprostředně tím člověk získá nejvýš jediné: osvobodivý pocit, že sepriznal sám k sobě, že opět za sebe veřejně ručí,

že vystoupil z obecné lhcestejnosti a nepodílí se svým mlčením na průkazně nemorálních věcech. Tím však, že člověk - byt jediný a zcela neznámý - totež získá, získá vždy už zároveň něco i společnost jako celek; i ona se skrze něj vlastně osvobozuje, i ona vykračuje jeho činem ze své resignace, netečnosti a schizofrenie, i ona tím sama sobě vraci něco ze své ztrácející se důstojnosti. Že takovýto společenský zisk nelze ihned registrovat v podobě nějaké institucionálně vyhlášené změny, je ovšem zřejmé; existuje jen kdeši v těžko zmapovatelné oblasti, které se říká atmosféra života. To ovšem signatáře Charty 77 neodrazuje, protože združením jejich počinání je jejich vlastní lidská odpovědnost, jejich vlastní svědomí, které jim je důležitější než ohled na to, jak mnoho jich je a jak vážně jsou politickou mocí bráni.

Měřítkem tu tedy není míra adaptace na dané společenské mechanismy nebo těmito mechanismy vynucené modely chování; vodítkem tu nejsou pouhé takticko-politické či prognostické spekulace. Je jím především vlastní ničím necenzurované, osobní a osobně zaručovaná zkušenosť světa a vlastní osobně prožitá a přijatá odpovědnost za jeho stav.

Nikdo z prvních signatářů Charty 77 a tím méně z těch, kdo ji podepsali později, nechoval pravděpodobně iluzi, že Charty 77 bude státní mocí přijata s pochopením. Pakliže se ji přesto rozhodli ustavit, perspektive se k ní připojit, bylo to z přesvědčení, že i za těchto okolností má smysl veřejně říkat pravdu, protože nahlas řečená pravda je vždycky k obecnému užitku, a že udržovat - přes všechny obtíže - kontinuitu občanské důstojnosti, občanského sebevědomí a svobodně projevené odpovědnosti za osud společnosti je správné a užitečné za všech okolností, bez ohledu na to, zda vůbec a jak zdlouhavým a komplikovaným způsobem takové chování vyvolá nějaké konkrétní a viditelné změny k lepšímu. Je to správné a užitečné mimo jiné i proto, že jakoukoli trvalejší proměnu obecných poměrů k lepšímu si lze - zvláště v podmírkách, v nichž žijeme - jen velmi těžko představit bez toho, co jí musí vždycky už nějak předcházet, z čeho musí vyrůstat a co jediné ji může asi vskutku garantovat, totož bez proměny v člověku, v jeho duši, morálce, vztahu ke společnosti, občanských postojích, tedy v tom, čemu se říká společenské vědomí. Vnější běh událostí může sice - sám o sobě - vyvolat v jistých mezních situacích zesílený odpor ke zlu a touhu po změně, může je však vyvolat jen tehdy, bude-li v tom je vyvolat: bude-li totiž existovat vůbec ještě nějaké lidství, které zlo chápe jako zlo, které neztratilo ještě smysl pro určité mravní hodnoty, které je schopno se vůbec ještě napřímit, slobodně se projevit, nazřít dimenzi vlastní důstojnosti, pochopit, že smysluplný život je čínsi víc, než pouhým přežíváním, a že odpovědnost k vlastní lidské integritě je vždy zároven odpovědností k druhým.

Důraz Charty 77 na význam lidských práv a vůbec na úlohu a práva jedince, tak často moderní mocí drceného a do anonymity zaháněného, a ovšem také okolnost, že signatáři Charty 77 neváhají dosvědčovat své ideály tím, že nasazují proti přesile odosebně a zbyrokratizované moci své vlastní lidství, lze chápat jako pokus rehabilitovat člověka v jeho nezbezpečitelné a nezastupitelné jedinečnosti a vrátit ho do centra společenského dění jako míru politiky, zákona, i systému, tedy jako toho, komu mají politika, zákon a systém sloužit a nikoli ho zotročovat. Jakkoli zdánlivě ztracený, osamělý a beznadějný se přitom takový pokus může v dnešním světě zdát, přesto má v sobě uloženu významnou nálož: zárodok nové a hlubší univerzality. Vyrůstaje totiž z přímé osobní zkušenosti a dotvrzovaný osobní obětí, oslovouje nebo může oslovit i bezprostřední a ideologicky nezciezenou osobní zkušenosť druhých a v ní to jediné, co je vlastně všem společné a tedy lidsky univerzální. Jinými slovy: jde o živoucí a na bezprostřední zkušenosť ostatních apelující oslovení celé společnosti.

Snad je z této úvahy či interpretace dostatečně patrné, že zdůrazňuje-li Charta 77, že není politickou organizací, nelihá se k žádné politické doktríně, ideologii či programu a jejím nejvlastnějším cílem není určitá konkrétní zájma vlády nebo systému, neříká to jen z důvodů operativních, ale proto, že její cíl je skutečně podstatně jiný. Totiž hlubší a dalekosáhlejší: jde jí o rehabilitaci člověka jako skutečného

subjektu dějin. Toto poslání ovšem, revidující samu roli systému ve vztahu k jedinci, ze své podstaty radikálně přesahuje rámec pouhých mocenských či systémových změn, tj. rámec eventuální výměny jedné oficiální ideologie za druhou, jedních vůdců za jiné či jednoho uspořádání za uspořádání jiné. De facto je takové usilí potenciální kritikou každého systému, neboť každý systém, i ten sebelepší, skrývá v sobě bytostnou tendenci povýšit sám sebe nad člověka. Důsledně vziato má tedy Charty 77 důvod k existenci za jakýchkoliv poměrů.

Upozornuje-li Charty 77 znovu a znova na nějrůznější krizové jevy, nutí tím samozřejmě státní moc, aby se jimi zabývala. Zároveň tím však člá, jak jsme se pokusili naznačit, ještě i cosi jiného, cosi, co svým perspektivním významem vyvažuje nepatrnost konkrétních náprav, touto kritikou vyvolaných: obnovuje občanskou hrドost, ukazuje lidem, že lze říkat pravdu, probezí v nich naději. A pokud tento její efekt není vždy a pině vnímán a chápán, není tomu tak proto, že by reálně neexistoval, ale proto, že se mnozí lidé jeho vnímání s různých důvodů brání, a ovšem i proto, že naše sily - jako sily kohokoliv jiného - mají své přirozené meze, snemožňující nám angažovat se více, lépe a výmluvněji, než jak to činíme.

/5/

Nepřesné pochopení východisek a smyslu Charty 77 lze tušit také v pozadí některých kritických hlasů, jež tu a tam na její adresu zahívají.

V poměrech, charakterizovaných mocenským vynucováním absolutní a bezvýhradné podpory všeho, co státní moc tvrdí a dělá, se jeví každý nezávislý projev nutně jako politikum. Proto byla i Charty 77 od počátku prezentována státní mocí jako vystoupení povýšené politické, byl ji přisuzován opevnění politický program a snaha dosáhnout mocenských pozic. Tato oficiální interpretace vzbudila nedůvěru, Festo však zanechal stopy ve vědomí mnohých občanů. A te hlavně v dvojím směru: jedni, kteří považují podobně jako signatáři Charty 77 za nejdálejší angažovat se prostě jako občané za pravdu a spravedlnost, se chybě domnívají, že Charty 77 je příliš politicky vymezená a orientovaná, než aby se k ní mohli přihlásit bez obavy, že tím ztratí něco ze své nezávislosti; druzí naopak - ovlivnění toutéž interpretací - jsou práci Charty 77 trvale zkľamáni, nenalézajíce v ní to, co si od ní slibovali.

- cílevědomý bog za mocenskou a systémovou změnu. Mocí podepsané představy o Chartě 77 vyvolávají tedy, jak patrné, u jedných obavy z její přílišné političnosti, u druhých naopak zkľamání z toho, že není tou politickou silou, za kterou ji pokládali. V obou případech jde o nedorezumění: otevírající prostor svobodné diskusi, supluje v jistém ohledu veřejné mínění a angažující se za právo člověka svobodně se projevovat, otevírá Charty 77 samozřejmě i prostor svobodnému politickému myšlení. Otevřá-li ovšem tento prostor, neznamená to, že ho sama chce nebo může vyplnit. Její signatáři podepsali nebo podepisují pouze úvodní prohlášení a tam jsou cíle Charty 77 jasně ohrazeny. Jakkoli je překročit by znamenalo svévolně vyměnit mnohých podpisů pro něco, čemu nebyly určeny.

Úkoly se setkáváme s názorem, že i když je teoreticky Charty 77 otevřena komukoliv a sleduje obecné prospěšné cíle, ve skutečnosti je východeskem jen skupinový a nikoli obecný, protože nenabízí společnosti univerzálně přijatelný a zároveň produktivní model chování. Uчаст na její práci je spojena s následky, které je schopna nést jen nepatrna část společnosti; její zásadový postoj vyrážtí ze situace lidí, kteří už nemají co ztratit, je nepřenosný na ty, kteří ještě co ztratit mají, a nepřihlíží tedy dostatečně k reálnému postavení a možnostem většiny obyvatel. Pro svou otevřenou kritičnost, která může za daných podmínek vést jen ke konfrontaci, je tento postoj chápán spíš jako sebeničivý než konstruktivní a jeho eventuální širší aplikace je dokonce považována za neprospěšnou, protože by občanům, kteří se snaží být společnosti užiteční v rámci existujících struktur, mohla znemožnit i to málo, co ve svém postavení dělají nebo ještě dělat mohou. Uváděmou je je si dobře, že Charty 77 skutečně nepředstavuje v tomto okamžiku postoj, který by bylo možné nebo dokonce nutné obecně následovat či mechanicky přejímat.

Nemá existuje také jediný text Charty 77, který by ospravedloval podezření, že Charta 77 svůj vlastní způsob veřejného přesobení považuje za jediný správný a možný nebože čekones kohokoli odsuzuje za to, že dává přednost jinému životnímu řešení. Pravý opak je pravdou; ze všech dokumentů Charty 77 lze vycítit, že jejím prvním zájmem je prospěch společnosti, bez ohledu na to, kdo a jakým způsobem se o něj zaslouží. Charty 77 neusiluje o násost, naproti tomu rádce náboru signatářů a nikomu nezáslivá, že ji nepodepsal. Ve společnosti hraje nepochybno svou zvláštní katalytickou a povzbuzující roli, vytvářejíc - aspoň v dnešní situaci - jakýsi mezní horizont toho, co lze na rovině otevřeně kritické reflexe poměru čílat, čímž bezdôky nutí mnohé, aby se s ní tak či onak vyrovnávali, k ní se vnitřně vztahovali nebo ji aspoň cítili v zádech jako alternativu snad zatím krajní a obecně těžko přijatelnou, nicméně kládnou provokující. Tuto roli včak Charty 77 hraje a může hrát jen na vrstevnatém panoramu společenského života své doby, panoramu, které se možná teprve dík jejímu vystoupení v celé řadě a kvalitativní edutropovanosti vyjivilo a v k terém působi paralelně nejrůznější tendenze a uplatňuje se nejrůznější životní postoje. Víme, že mnohé z nich nemusí sice nastavovat zásadně skutečnosti tak přímo, otevřeně a celistvě, jak s o to pokouší Charty 77, ale o to učinnější mohou být na rovině drobných, okamžitých a konkrétních výsledků. Pomáhat spoluopěrání, chovat se slušně, být odpovědný a celit zla může kdokoliv a kdokoliv, lze to dinit tisícími způsoby, a Charty 77 těové lidské a občanské počínání posuzuje jen a jen podle hodnoty, nikoli tedy podle toho, zda zvolený způsob je jejím postupem blízký či vzdálený, nebo dokonce zda jeho subjektem je či není její signatář. Kdyby signatáři Charty 77 povídávali sami sebe za jediné spravedlivé a nectlivé všechny, kdo se kdekoli a jakkoli snáší opravdu prospět společnosti, byl by takový postoje v jasném rozporu nejen s dokumenty Charty 77, ale se samotným jejím duchem a smyslem.

V zahraničním tisku, pakud se snáší informovat věcně a poprvé o situaci v naší zemi, se občas setkáváme s názorem, že Charty 77 je potolka letectu útrap unavena. Uepřísluší nám posuzovat, jak dalece je kdo z nás unaven, nicméně k takovýmu hlasům bychom rádi poznamenali, že Charty 77 se nikdy neupínala k nějakému romantickému ideálu varuňeného revolučního rucha a hektické aktivity. Články Charty 77 jsou dlouhodobé, nikdy vlastně nemohou být bez sbytku dosaženy, a už z toho vyplývá, že její práce musí být spíš akromal vytrvalá, klidná, věcná, neokázalá a co do investic energie hospodárná. Považujeme za lepší, vydá-li Charty 77 třebas jen jeden kvalitní a důkladný dokument za rok, než aby o ní bylo slyšet každý den za cenu, že její práce bude zbrklá, povrchní nebo k pouhé publicitě a popularitě zaměřena.

Tyto nále výhrady ovšem neznamenají, že jsme sami sebe a činnosti Charty 77 trvale a bezvýhradně nadšeni: dosavadní ráci Charty 77 zdaleka nepovažujeme za dokonalou a dobré věme, kolik známek nahodilosti, nepřesnosti a spěchu občas v sobě nese. Na svou obranu můžeme v tento směr uvést jen jediné: signatáři Charty 77 nejsou ani nadlidé, ani světoi ani nejaký vybraný sbor hrdinů. Jsou takoví, jak jsou; nikdo je nevybíral, nikdo na ně nedohlíží a nikdo jim nic nepřikazuje; nikdo nemá možnost, právo či vůz je nutit, aby snášeli ještě více policejního a úředního Mikonování, než kolik ho snáší; aby měli více sil, energie, odvahy i moudrosti, než mají; aby se ještě méně báli, že budou zavřeni, a ještě více volného času po zaměstnání domovníku, tepišť a hlídečů věnovali práci, z níž pecházejí jen další rizika. Jsou to normální lidé, kteří znají strach a potřebují ošpočinek, kteří se trápí týmž životními starostmi jako všichni ostatní a mnohdy pochopitelně horšími; jejich nervy nejsou z lepšího materiálu, než nervy kdekoliv jiného. Svým způsobem je tedy Charty 77 obrazem možnosti této společnosti v této době. Lze to říci a tak, že společnost má takovou Chartu, jakou je v danou chvíli schopna ze sebe vydat.

/6/

Právo opustit svou zemi a vrátit se do ní je jedním ze základních lidských práv a myž ho pochopitelně i signatáři Charty 77. Pokud možnost vystěhovat se některí využijí - at už ze svobodného rozhodnutí nebo pod nátlakem - záleží pak jen na nich, jaké důsledky v nové situaci ze svého podpisu vyvodí a jakým způsobem ve změněných podmínkách naplní či nenaplní úkol, který sami sobě svým podpisem uložili.

V této souvisenosti musíme ovšem upozornit na důležitou věc: československé sdělovací prostředky se občas pokouší vyvolat vě veřejnosti dojem, že většina signatářů Charty 77 žije v zahraničí a že snad dokonce i Charty 77 jako taková působí mimo hranice ČSSR. Vlivem takovýchto dezinformací, ale i z jiných důvodů /například proto, že o práci Charty 77 slyší především ze zahraničního rozhlasu, nebo proto, že neví, že tento druh činnosti lze vyvíjet zde/ si mnozí lidé podobné věci opravdu myslí. Nemí to ovšem pravda. Zatím se vystěhovalo /většinou pod silným policejním tlakem/ přibližně 15 % signatářů Charty 77. Naprostá většina, včetně těch nejaktivnějších a nejznámějších, žije tedy v této zemi, za práci Charty 77 stojí a podle svých možností se na ni podílí. Přesně i mnozí z těch, kteří se vystěhovali, se angažují v zemích svého nového pobytu v duchu Charty 77, pomáhají k publicitě jejím dokumentům, seznámují zahraniční veřejnost s jejimi cíli a podílejí se na aktech solidarity s ní.

/7/

Nikdo ze signatářů Charty 77 si asi nemyslí, že rozvoj lidských svobod a práv může být - zvláště v dnešním světě - izolovanou záležitostí té které země. Nemí to možné nejen prakticky, ale i ze zásadního hlediska: na světě je jediné lidstvo, jehož většina a svoboda jsou nedělitelné a kdo v sobě nese pocit své odpovědnosti za osud člověka na Zemi, nemůže tuto odpovědnost chránitovat státními nebo jinými hranicemi a být lhostejný k tomu, co se děje za nimi. Proto podobně jako se mnoho svobodomilovných lidí ve světě solidarizuje s nášlím a ideály Charty 77, solidarizuje se i Charty 77 se všem, kdo kdekoliiv nespravedlivě a zbytěně trpí nebo usiluje prostředky, respektujícími práva a důstojnost člověka, o státnější život. A jelikož nemí politickou organizaci, která by mohela míru a druh svých styků podporovat rozmanitým mezinárodním kalkulacím, je otevřena každému upřímnému minněmu dialogu. Od svého vzniku se Charty 77 přiležitostně vyjadřuje i k problémům v jiných zemích, zvlášt pokud se dotýkají osudu lidských práv, obesílá avýmlí dokumenty různé mezinárodní konference a udržuje přátelské kontakty s podobnými iniciativami na Východě i na Západě. V tomto směru hraje stále významnější roli dialog a spolupráce Charty 77 s různými skupinami a proudy soudobého mírového hnutí. Charty 77 v tento dialogi opakovně zdůrazňuje nedělitelnost míru, přímou závislost míru vnužího na míru vnitřním, tedy na respektu k lidským právům, a nutnost bojít nebezpečí války hlubokými proměnami tam, kde jsou jeho skutečné příčiny, totiž ve sféře společenských a politických realit dnešního světa, nedbajícího přirozených práv národů a nesmyslně rozgleněného. Pokud nedělí stávka svých partnerů, snáší se jim aspoň porozumět a vyléčit jim stávku svá. Domníváme se, že tato aktivita Charty 77 je legitimní součástí jejího poslání, což vyplývá ostatně ze samotného textu jejího uvedeního prohlášení.

/8/

Závěrem této malé sebereflexe se pokusíme stručně zamyslet nad tím, čeho objektivně zjištitevní Charty 77 svou osmiletou existenci douhla a co dobrého do života naší společnosti vnesla.

Především by bylo chybné domnivat se, že se jejími dokumenty nikdo nezabývá. I když státní orgány jejich příjem zásadně nepotvrzují a výslovně na ně nikdy nerengují, víme, že jsou na různých stupních mocenské hierarchie pečlivě studovány. Ne-li všechni, rozhodně aspoň někteří představitelé státní a politické moci dobré vědě, jakkoli to jsou z politických důvodů nuteni popírat, že Charty 77 usiluje o pravdivý obráz

poměří a že zreadlí méně společnosti rozhodně lépe než státem kontrolované sdělovací prostředky. Ale i kdyby byli představitelé mocí k věcnému obsahu těchto dokumentů jakkoli lhůstajní, museli by se jimi přesto zabývat: vědě dobře, že veřejnost - nebo aspoň ta její část, která se zajímá o všechno obecné - tyto dokumenty zná /třebaže jen útrikovitě ze zahraničního vysílání/, že jsou známy uřadům i veřejnosti jiných zemí a že je tedy nutné, aby je znali i oni, byť jen proto, aby věděli, co vlastně mají bagatellizovat a poprat. Tato okolnost sama ovšem má nálepochybny význam: státní orgány jsou nuteny vyrovnávat se s problémy, které by jinak pravděpodobně přehližely nebo vůbec neznaly, a jsou nuteny na ně nějakým způsobem reagovat. Nikdy přirozeně nepřiznají, že to dílco udělaly z podnětu Charty 77 nebo v důsledku její kritiky. Nicméně mohli bychom jmenovat několik konkrétních případů, kdy krátce poté, co se Charty 77 určitou problematikou zabývala, objevila se - jakoby náhodou - tato problematika v jednáních zastupitelských orgánů i v tisku a počala být - ať už jakkoli polovičatě nebo tendenčně - diskutována a občas dokonce částečně řešena.

Státní moc - dosud jediný a suverenní subjekt všech společenských jednání a rozhodnutí - je tedy od jisté doby nutena zabývat se různými palčivými tématy v trochu jiném pořadí a trochu jiným způsobem, než jaký si přede mnou naplánovala. Vedeče jejího pravovního kalendáře jako by se tu objevil ještě kalendář jiný; vedle oficiálního subjektu dění jaké by tu vystal ještě subjekt další, který je natrno přece jen tak nebo onak brát v potaz. Charty 77 zkrátka vstoupl do společenského života po dlouhé době opět činitel, který si dokázal získat, navzdory všem pokusům o jeho likvidaci či diskreditaci, určitou na státní moc nezávislou autoritu. Totíž autoritu pravdy. Nojná to bude snít neskromný, ale je tomu tak: Charty 77 se věří. Podobně jako se věří VONS. A i její nejzapřísahlejší odpůrci musí s tímto faktom počítat.

I kdyby tedy bylo příkladu konkrétní napravy nebezní, nemůže situace, kterou Charty 77 vyvolala, zůstat natrvalo bez kladných společenských důsledků. "a osm let její existence se přece jen leccos ve společenském klimatu i v mocenské praxi proměnilo k lepšímu. Posílilo se právní vědomí. Zesílil ohled k zákonnosti nebo aspon k její formální stránce, zesílil ohled k mezinárodnímu veřejnému mínění, zesílily obavy z publikace zjevného bezpráví. V podnicích a organizacích se objevují známky v tří samostatnosti, respektive větší odolnosti proti zákalismu manipulaci politickými orgány. sociální aparát si v některých svých složkách a na některých úrovních začíná zvolna uvědomovat, že tu existuje určitý zdrojek nezávislé kontroly zdola, že tu je prostě někdo, kdo se nebojí jeho činy kriticky zkoumat a veřejně o nich referovat. Obava ze svévolných rozhodnutí jekoby vrrostla, i když se to zatím projevuje převážně jen ve snaze různých funkcionářů vyplýhnout se z osobní odpovědnosti a skrýt se za anonymitu aparátu.

Důležitější ovšem než tyto lehké posuny ve výkonu moci jsou posuny v myšlení a postořích vnitřních společnosti. Lidé si začínají uvědomovat, že tu je jakési instance, které sice nedisponuje kladnými přímými mocenskými nástroji, k niž se však přesto lze v krajním případě odvolat či obrátit o pomoc a které svou morální vahou může dosáhnout aspoň toho, že postižený nezůstane zapomenut, ztracen, neznám. A představuje-li Charty 77 do do počtu svých signatářů jen mikroskopickou část společnosti, svým významem tento svůj fyzický rozsah daleko přesahuje: jako by tu po letech uplné atomizace společnosti a totálního mravního zrelativizování vniklo opět cosi, čím se lze mřít a o co se lze tak či onak opřít.

Charty 77 se stala bezdôky jakýmsi průzkumníkem, který mapuje terén. Zkoumá totíž hranice možného. Pokouší se tyto hranice rozšířit. Nastavuje vlastní kábi, aby se ujistilo, kudy lze a kudy zatím nelze jít. Elektří cestu. A otevírá tak za sebou prostor, kterého mohou využít jiní.

Nejzajetelnější to asi je v kultuře a vědec v duchovním životě. Težko si lze představit, že by se bez vzniku a působení Charty 77 tak ráno rozvinulo nezávislé myšlení, literatura a umění, jak se v posledních letech stalo. A bez zájemů, tlaku a mřítek, které tato nezávislá

kultura představuje, bez její známosti, rezonance a bez duchovního potenciálu, který prohodila opět k životu, si lze zase těžko představit leckteré významné činy a iniciativy, které se objevily na území oficiálně povoleného, respektive na jeho okrajích. Což se ovšem netýká jen kultury v užším slova smyslu; je velmi pravděpodobné, že vystoupení Charty 77 měla inspirativní vliv i v takových oblastech, jako je např. náboženský život, v němž se objevují v posledních letech mřetelné příznaky emancipace, anebo jako je ekologie, o niž se začíná společnost stále více zajímat, viditlně se přitom vymánuje ze své dřívější apatické odvazdanosti osudu.

Existuje však ještě další důležitý prvek, který Charty 77 do soudbohého života naší země vnesla. Po mnoha desíti letích a vlaštně staletích nepřetržitého vylučování různých skupin obyvatelstva z veřejného života a skryté nebo posléze docela otevřené intolerance se tu poprvé objevilo společenství radikálně nového typu: totiž společenství vskutku otevřené, nikoho nevylučující a nikoho nedeklasující, společenství skutečné tolerance a rovnosti, v němž se setkají intelektuálové i obyčejní lidé, konzervativci i nekonformní mládež, marxisté, katolíci, liberálosté, socialisti i protestanti, a v něm nemá žádná názorová orientace a priori "vedoucí reli". Pokud v něm někdo "vedoucí reli" má, pak jen tu, která je opřena o autoritu konkrétních činů. Ale i tato "vedoucí role" je podmíněná: neexistuje nástroj, který by ji komukoliv zaručoval o minuti déle, než jak dlouho si ji svou prací bude zasluhovat. Sami si to možná málo uvědomujeme, ale jde o jev historicky k epizádu významný, protože zcela nový. Mohl by být zárodkem skutečné demokratické perspektivy; i kdyby se totiž v budoucnosti stalo cokoliv, tuto událost - jakožto zkoušenost, model a výzvu - z národní paměti už vymazat nepůjde.

Jak vyplývá z toho, co jsme řekli o jejích východiscích a smyslu, lze Charty 77 chápat jako pokus o nový typ politiky, respektive o obnova toho obsahu pojmu politika, který prapředně měl a který je dnes už téměř zapomenut. Charty 77 znamená totiž rozehod s jakýmkoli účelovým manévrováním ve sféře moci, zaměřeným především k jejímu získání a udržení, a je výrazem elementárního občanského zájmu o záležitosti obce, zájmu nezáštného, ideologicky nefiltrovaného, z prosté lidské odpovědnosti vyrůstajícího a ke světu konkrétního člověka orientovaného. Mají v dnešním světě rozmátné obdobu a paralely, stává se Charty 77 současťí vznikajícího mezinárodního výrohlasu, do něhož vnáší osobitý a nesmínitelný ton.

Vicekrát jsme se setkali v různých prostředích s náorem, že vystoupením Charty 77 se do podivného bezčasí naší země vrátily opět dějiny a že mnohé, co se předtím zdálo nesmyslné, dostalo opět smyslu. Byli bychom šťastní, kdyby to byla pravda, a pokusíme se i v budoucnosti dělat vše, co bude v našich silách a možnostech, aby se tato pravda potvrdila.

V Praze dne 6.1.1985

Jiří Dienstbier
mluvčí Charty 77

Eva Kantůrková
mluvčí Charty 77

Petrushka Šustrová
mluvčí Charty 77

Ostatující mluvčí Charty 77:

Dr. Václav Řenda

Jiří Ruml

Anna Sternová

První mluvčí Charty 77:

prof.-dr. Jiří Hájek, DrSc.

Václav Žável, dr.h.c.

Příloha: Prohlášení Charty 77 ze dne 1.1.1977

V rohlášení Charty 77

Dne 13.10.1976 byly ve sbírci zákona ČSSR č.120/ zveřejněny "Mezinárodní pakt o občanských a politických právech" a "Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech", které byly jménem naší republiky podepsány v roce 1968, stvrzeny v Helsinkách roku 1975 a vstoupily u nás v platnost dnem 23.1.1976. Od té doby mají i naší občané právo a nás stát povinnost se jimi řídit.

Svobody a práva lidí, jež tyto pakty zaručují, jsou dležitými civilizačními hodnotami, k nimž v dějinách směovalo usílání mnoha pokrokových sil, a jejich uzákonění může významně pomoci humannímu vývoji naší společnosti.

Vítáme proto, že Československá socialistická republika k těmto pátkám přistoupila.

Jejich zveřejnění nám ale s novou naléhavostí připomíná, kolik základních občanských práv platí v naší zemi vatím - bohužel - jen na papíre.

Zcela iluzorní je například právo na svobodu projevu, zaručované článkem 19 prvního paktu:

Desítkám tisíc občanů je znemožněno pracovat v jejich oboru jen proto, že nastávají názory odlišné od názorů oficiálních. Jsou přitom často objektem nejrozmanitější diskriminace a likanování ze strany úřadů i společenských organizací, zbaveni jakékoli možnosti bránit se, stávají se prakticky obětí apartheidu.

Statisíčním dalším občanům je odpírána "svoboda od strachu" /preamble prvního paktu/, protože jsou nuceni žít v trvalém nebezpečí, že projeví-li své názory, stratí pracovní i jiné možnosti.

V rozporu s článkem 15 druhého paktu, sajíšujícím vše právo na vzdělání, je nesčetným mladým lidem bráňeno v e studiu jen pro jejich názory anebo dokonce názory jejich rodičů. Bezpočet občanů musí žít ve strachu, že kdyby se projevili v souladu se svým přesvědčením, mohli by být buď sami anebo jejich děti zbaveni práva na vzdělání.

Uplatnění práva "vyhledávat, přijímat a rozmislovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať užně, písemně nebo tiskem" či "předstřednictvím umění" /bed z článku 13 prvního paktu/ je stíháno nejen mimoseudně, ale i soudně, často pod rouškou kriminálního obvinění /jak o tom svědčí mimo jiné právě probíhající procesy s mladými hudebníky/.

Svoboda veřejného projevu je potlačena centrálním řízením všech sdělevacích prostředků i publikačních a kulturních zařízení. Žádný politický, filozofický či vědecký názor nebo umělecký projev, jen trochu se vymykající úzkému rámci oficiální ideologie a estetiky, nemůže být zveřejněn; je znemožněna veřejná kritika krizových společenských jevů; je vyloučena možnost veřejné obrany proti nepravdivým a urážlivým nařčením oficiální propagandy /zákonářská ochbana proti "útokům na čest a pověst", jednoznačně zaručená článkem 17 prvního paktu, v praxi neexistuje/; lživá obvinění vyvrátit a marný je každý pokus dosáhnout nápravy nebo opravy soudní cestou; v oblasti duchovní a kulturní tvorby je vyloučena otevřená diskuse. Mnoho vědeckých a kulturních pracovníků je diskriminováno jen proto, že před lety legálně zveřejňovali či otevřeně vyslovovali názory, které současná politická moc odsuzuje.

Svoboda náboženského vyznání, důrazně zajištovaná článkem 18 prvního paktu, je systematicky omezována mocenskou svévolí: okleštováním činnosti duchovních, nad nimiž trvale visí hrozba odepření nebo ztráty státního souhlasu s výkonem jejich funkce; existenčním i jiným postřahem osob, které své náboženské vyznání slovem či skutkem projeví; potlačováním výuky náboženství apod.

Nástrojem omezení a často úplného potlačení řady občanských práv je systém faktického podřízení všech institucí a organizací ve státě politickým direktivám správce vládnoucí strany a rozhodnutím mocensky vlivných jednotlivců. Ústava ČSSR a ostatní zákony a právní normy neupravují ani obsah ani formu, ani tvorbu a aplikaci takových rozhodnutí; jsou považovány základní, často jen ustní, občanům vesměs neznámá a jimi ne-

kontrolovatelná; jejich původci nezdodpovídají nikomu než sami sobě a své vlastní hierarchii, přitom však rozhodujícím způsobem ovlivnují činnost zákonodárných i výkonných orgánů státní správy, justice, odborevých, zájmových i všech ostatních společenských organizací, jiných politických stran, pedagogů, závodů, ustanov, úřadů, škol i dalších zařízení, přičemž jejich přikazy mají přednost i před zákonem. Doctancou-li se organizace nebo občané při výkladech svých práv a povinností do rozporu s direktivou, nemohou se obrátit k nestranné instanci, protože žádná neexistuje. Tím všim jsou vážně omezena práva, vyplývající z článku 21 a 22 prvního paktu /právo sdržovat se a zakaz jakéhokoli omezení jeho výkonu/ i článek 25 /rovnost práva podleť se na vedení veřejných věcí/ a 26 /vyloučení diskriminace před zákonem/. Tento stav také brání dělníkům a ostatním pracujícím z kládat odborevé a ostatní organizace a svobodně využívat práva na atýku /bod 1 článku 8 druhého paktu/.

Další občanská práva, všechně výslovného zákažu "svévolného zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence" /článek 17 prvního paktu/, jsou povážlivé narušována také tím, že ministerstvo vnitra nejrůznějšími způsoby kontroluje život občanů, například odpočlechem telefonu a bytu, kontroloou pošty, osobním sledováním, domovními prohlídkami, budeváním sítě informátorů z řad obyvatelstva /získaných často nepřípustnými hrozbami nebo naopak sliby/ atd. Často při tom zasahuje do rozhodování zaměstnavatelů, inspiruje diskriminační akce úřadů a organizací, ovlivňuje justiční orgány a řidi i propagandistické kampaně sdělovacích prostředků. Tato činnost není regulována zákony, je tajná, a občan se proti ní nedéle nijak bránit.

V případech politicky motivovaného trestního porušení vyšetřovací a justiční orgány práva obviněných a jejich obhejoby, zaručená článkem 14 prvního paktu i československými zákony. Ve věznicích se s takto odsouzenými lidmi zachází způsobem, který porušuje lidskou důstojnost vězněných, ohrožuje jejich zdraví a snaží se je morálně zlomit.

Občan je porušován i bod 2 článku 12 prvního paktu, zaručující občanu právo svobodné opustit svou zem; pod zárukou "ochrany národní bezpečnosti" /bod 9/ je toto právo vázane na různé nepřípustné podmínky. Svévolně se postupuje i při udělování vstupních viz cizím státním příslušníkům, z nichž mnoho nemohou navštívit ČSSR například jen proto, že se pracovně či přátelsky stýkali s osobami u nás diskriminovanými.

"Šéftař občaná" - at už soukromě, na pracovišti nebo veřejně, což je prakticky možné jen v zahraničních sdělovacích prostředcích - na soustavné porušování lidských práv a demokratických svobod upozorňuje a doažduje se v konkrétních případech nápravy; jejich hlasy však zůstávají většinou bez odesvy, anebo se stávají předmětem vyšetřování.

Odpovědnost za dodržování občanských práv v zemi padá samozřejmě především na politickou a státní moc. Ale nejen na ni. Každý nese svůj díl odpovědnosti za obecné poměry, tedy i za dodržování uzákoněných pak-tů, které k tomu zavazují nejen vlády, ale i všechny občany.

Pocit této spoluodpovadlosti, viba ve smyslu občanské angažovanosti a vůle k ní, i společná potřeba hledat její nový a účinnější výraz, přivedly nás k myšlence vytvořit Chartu 77, jejíž vznik dnes veřejně oznamujeme.

CHARTA 77 je volné, neformální a stevřené společenství lidí různých přesvědčení, různé víry i různých profesí, které spojuje vůle jednotlivé i společně se zasadovat o respektování občanských i lidských práv v naší zemi k ve světě - těch práv, která člověku přiznávají oba uzákoněné mezinárodní paktů, Závěrečný akt helsinské konference, četné další mezinárodní dokumenty proti válkám, násilí a sociálnímu i duchovnímu utlaku, a které souhrnně vyjadřuje Všeobecná deklarace lidských práv OSN.

CHARTA 77 vyrůstá ze zázemí solidarity a přátelství lidí, kteří sdílejí starost o osud ideálu, s nimiž spojili a spojují svůj život a práci.

CHARTA 77 není organizací, nemá stanovy, stálé orgány a organizačně podminěné členství. Patří k ní každý, kdo souhlasí s její myšlenkou, účastní se její práce a podporuje ji.

CHARTA 77 není základnou k opevnění politické činnosti. Chce sloužit obecnému zájmu jako mniché podobné občanské iniciativy v různých zemích

na Západě i na Východě. Nachce vytyčovat vlastní programy politických či mocenských změn nebo reform, ale vést v oblasti svého působení konstruktivní dialog s politickou a státní mocí, zejména tím, že bude upozorňovat na různé konkrétní případy porušování lidských a občanských práv a jejich záruk, působit jako prostředník v případných konfliktních situacích, které mohou bezpráví vyvolat, atd.

Svým symbolickým jménem zdůraznuje CHARTA 77, se vzniká na prahu roku, který byl prohlášen rokem politických vězňů a v něm má belgradská konference zkoumat plnění závazků z "Elsink."

Jako signatáři této prohlášení pověřujeme prof.-dr. Jiřího Hájka, DrSc., Václava Havla a prof.-dr. Jana Patláčku, DrSc., dr.h.c. ulohou mluvčích CHARTY 77. Tito mluvčí ji plnomocně zastupují jak před státními a jinými organizacemi, tak před naší a světovou veřejností, a svými podpisy zaručují autenticitu jejich dokumentů. V nás i v dálších obdobích, kteří se připojí, budou mít své spolupracovníky, kteří se s nimi zúčastní pětiběžní jednání, ujmou se řídění úkolů a budou s nimi sdílet verkerou odpovědnost.

Věříme, že CHARTA 77 přispěje k tomu, aby v Československu všechni občané pracovali a žili jako svobodní lidé.

1.1.1977

x x x

Sdělení VONS č.412 /Zásah proti signatářům Charty 77/

Dne 3.1.1985 ve 20.45 vtrhlo do bytu manželů Rihových v Praze větší množství neuniformovaných policistů, kteří se slevy, že jsou informováni o tom, že je v bytě srovnáni, odvedli sedm návštěvníků přítomných v bytě. Slo o signatáře Charty 77 dr. Václava Benda, Jiřího Dienstbiera, Václava Havla dr.h.c., Pavla "yslina", Jiřího Rumla, Janu Sternovou a Petrušku Bustrovou. Policie všechny převezla na Krajskou správu SNB do Bartolomejské ulice, kde je vyslychaala a podrobila osobním prohlídkám, přičemž jim odnala veškeré písemnosti. Státní bezpečnost tímto postupem zasáhla bez zákonného podkladu do osobní a demovní svobody osob, přítomných v bytě. Obě jmenované osoby byly ještě v noci propuštěny, muži umístěni do cel přeběžného zadržení a do této shvyle není o jejich osudu nic známo. Domníváme se, že důvodem policejního zásahu je ochrana změna mluvčích Charty 77.

V Praze 4. ledna 1985 16 hod.

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných
Československá liga pro lidská práva
člen Mezinárodní federace pro lid. práva

x x x

Sdělení VONS č.413 /Propuštění signatářů Charty 77/

Sedm signatářů Charty 77 zadržených dne 3. ledna 1985 /viz sdělení č.412/ bylo postupně propuštěno: Jana Sternová, Petruška Bustrová a Pavla "yslín" ještě téže noci, Jiří Dienstbier následující den ve 22 hod. a Václav Havel, dr. Václav Benda a Jiří Rumal po 48 hodinách dne 5.1.1985. 6. ledna 1985

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných
Československá liga pro lidská práva
člen Mezinárodní federace pro lidská práva

x x x

Sdělení VONS č.414 /Zhoršení podmínek ochranného dohledu Ladislava Lise/

Dne 19.12.1984 byl Ladislav Lís, člen našeho výbora a jeden z předních aktivistů Charty 77, seznámen se změnami podmínek ochranného dohledu, který je na něm vykonáván. Při pobytu v obci Česká Lípa-Sosnová, kde L.Lís tráví většinu času, se sice nebude muset hlásit denně na VB v České Lípě, nybrž pouze v pondělí, středu, pátek a neděli, vždy v 15,30 hod., ale zato při pobytu v jiných místech, např. v Praze, kde L.Lís tráví jeden až dva dny v týdnu, se bude muset hlásit hned po příjezdu, dále v 10 hodin a ještě v 15,30; dále se bude muset hlásit hned po příjezdu návratu do Č. Lípy. Prakticky to znamená, že při jednodenní

cestě do Prahy se bude muset hlásit čtyřikrát za den, při dvoudenní každý den třikrát. V důsledku povinnosti hlásit se při návratu do Č. Lípy nemá možnost autobusového spojení do Sosnové. Nadále zůstává v platnosti nařízení, že každé vzdálení z České Lípy - Sosnové na více než osm hodin v době denní a na sebekratší dobu mezi 22. a 5. hodinou musí oznamovat 14 dní předem. Tyto změny v podmínkách ochranného dohledu L. Lise jsou jeho zřejmým zpřísněním a L. Liseovi se jimi mají zneognadnit cesty do "rady", které koná z důvodů pracovních, zdravotních a rodinných. V této souvislosti připomínáme, že nikomu z nás není znám případ, kdy osoba, na niž je vykonáván ochranný dohled, by mila nařízeno hlásit se na VB častěji než jednou denně. V případě L. Lise nejde tedy jen o nespravedlivé a nesprávné učinění ochranného dohledu, ale i o další zneužití zákona o ochranném dohledu stanovením přenášených podmínek. Tato zpřísněná opatření stanovily policejní orgány krátce poté, co byl Ladislav Lis zvolen místopředsedou Mezinárodní federace pro lidská práva a jmenován zástupcem této organizace u OSN ve Vídni.

7. ledna 1985

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných
Československá liga pro lidská práva
člen Mezinárodní federace pro lidská práva

x x x

Sdělení VONS č.415 /Jiří Gruntorád zprostěn říkání obžaloby/

Okresní soud v Liberci v senátě složeném z předsedy soudu Milana Česala a soudců z řad Jindřicha Vbelky a Františka Polzera vynесl dne 7. ledna 1985 rozsudek, jímž podle zásady in dubio pro reo zprostil obžaloby signatáře Charty 77 Jiřího Gruntoráda, trestně stíhaného od 7.4. 1983 pro tr.čin křivého obvinění podle č. 174 tr.z. /viz sdělení č. 377 a 400/. V závěrečné řeči navrhl prokurátor Rydvan, aby obžalovaný byl edsouzen k trestu odňtí svobody v horní polovině zákonné sazby /tj. od 18 měsíců do 3 let/ ve III.NVS. Rozsudek dosud nenabyl právní moci.

Jiří Gruntorád byl dne 17.12.1984 propuštěn po vykonání čtyřletého trestu za údajný tr.čin podvracení republiky podle č. 98/1 tr.z. O jeho případu jsme informovali ve sděleních č.225,256,276,349 a 400. Na základě soudního rozhodnutí je podroben tříletému ochrannému dohledu.

9. ledna 1985

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných
Československá liga pro lidská práva
člen Mezinárodní federace pro lidská práva

x x x

Z dopisu Jiřího Rumla Generální prokuraturě vyjímáme:

"Dne 3. ledna 1985 ve večerních hodinách jsem seděl s několika přáteli v bytě našich známých, když tu vtrhlo do místnosti jako komando více mužů v civilu a jeden v uniformě SNB a sníž se nám vykázali nájatkým úřením rozhodnutím či aspon nějakými legitimacemi. Radili nás v předsíni způsobem, který připominal špatné scény z let dávno minulých, leč svou atmosférou velice přiznáčných. Zvláště jeden civilista svým obléčením i nevralivými pohledy na mne působil dojmem negativní postavy z dokumentárních snímků stanného práva v Heydrichiádě. Pak nás ve světle reflektorů naložili do kamionu VB a odvezli do Konviktské ulice, kde nás dlouho do noci vyslýchali a některé z nás poté zavřeli do tanních cel v jakýmsi katakombách. Prý jako podezřelé z údajné přípravy výtržnického podle č. 202. Nechápu, co je "výtržnického" na posedení několika přátel v soukromém bytě, ale po celou dobu, i dva následující dny, mne vyslýchali jako mluvčího Charty 77 a netajili se též tím, že jen z toho důvodu mne zadrželi a zajistili. Protestoval jsem proti tomu a tato stížnost je písemným vyjádřením téhož.

Dále si stěnuji na způsob věznění, který má zřejmě v člověku, o jehož vině či nevině není zdaleka rozhodnuto, vyvolat strach a ponížení. Je podroben nechutné osobní prohlídce, jsou mu okamžitě odebrány jeho šaty, je fotografován v muklovském munduru jako zločinec, nesmí si poněchat ani brýle, hřeben, musí prostě odevzdat vše, v četně cigaret a není mu

dovoleno jakkoli pečovat o svou osobní hygienu, takže je odváděn k výslechům před vymyřlené, oholené a navoněné vyšetřovatele v tak ubohém stavu, že si připadá jako ten nejubožejší tvar. To vše je promyšlený útok na lidskou důstojnost a Vaši instituci, která má být nad zákonností, by tohle nemělo být lhostejné."

Dále Jiří Ruml připomíná obdobnou nezákonní akci, po které podal v září loňského roku trestní oznámení, na které QP dosud nereagovala dokonce ani potvrzením příjmu trestního oznámení. Svoji shřínost uzavírá:

"Obracím se proto na Vás jako na orgán, v jehož kompetenci je přes garance zákonnosti v této republice, která letos vzpomene 40. výročí osvobození od zvýšky nacistické okupace. Tehdy jsem se domníval, a se mnou jistě milyiony obyvatel této země, že pankrácká budova již nikdy nebude sídlem instituce, která by dopustila nové utrpení a hanbu. Nyní máte příležitost dokázat, že naše tehdejší naděje nebyly bláhové a marné."

x x x

Poznámky ke zdravotnictví a zdraví

/příspěvek k dokumentu Charty 77 č.14 o zdravotnictví/

Nedávno byl publikován zdravotnický dokument Charty 77. Jeho zveřejnění je třeba hodnotit pozitivně, ovšem zorný úhel, který autorky zvolily - tedy jaksi "zevnitř" institucionalizovaného systému zdravotnictví - je pouze jedním z mnoha možných. Ve svém příspěvku bych chtěl naznačit některé hříšné souvislosti analyzovaných jevů, především ze společensko-ekonomického hlediska.

Nenohu se zbevit základní otázky, která se v této souvislosti nabízí. Je to koneckonců otázka, kterou je nutno neustále řešit v každé vědecké, analytické či výzkumné činnosti: které problémy jsou podstatné, určující a které naopak odvozené, zprostředkovány, jevové.

Problém lidského zdraví se v současné době stále silněji exponuje /a to celosvětově, nejvýrazněji ovšem v rozvinutých zemích/ především ve třech základních rovinách a souvislostech. Jednou z nich je permanentně se zhoršující ekologická situace, která v závislosti na řadě ekonomických, ale i společensko-politických faktorů přeruštá v ekologickou krizi, mající mnohostranný dopad na zdravotní stav populace, a to v mnoha rovinách přiměřeně i více méně zprostředkovánoho působení. Druhým podstatným momentem je dojihodobý vývoj způsobu či stylu života, ve kterém lze bezpečně vysledovat nárůst řady prvků s negativním vlivem na zdraví člověka - oproti tomu možnost individuální realizace velmi obtížně definovatelného modelu živ. "zdravého způsobu života".

Obecně lze říci, že jde vlastně o dva aspekty jednoho a téhož základního jevu, který lze velmi zjednodušeně charakterizovat jako "civilizační" vývoj - pochopitelně se všechno jeho výraznými specifikami závisí na společenském, ekonomickém či politickém systému. Nicméně v zásadě jde o proces společný či obdobný, komplementární a v mnoha ohledech i vzájemně se vlivný. Tomu odpovídá i stálé silici politické akcentování těchto problémů i množicí se varovné hlasy ze strany společenských věd zabývajících se otázkami podmínek, tak i stylu života - pochopitelně opět differencovaně v závislosti na společenském a politickém systému.

Třetím hlediskem v jehož kontextu jsou otázky zdraví uvažovány - a které se jeví v našich podmínkách a ve smyslu základních společensko-ekonomických souvislostí jako podstatné a určující - je pojetí člověka jako pracovní sily, její využití, "exploatace" či rozšířené reprodukce. Jak problémy ekologie na jedné straně, tak styl života v poněkud jiném smyslu na straně druhé se totiž touto optikou jeví v zásadě jako druhou řadou, právě takto společenská a ekonomicky zprostředkováno. Jejich míra a obsah jsou v prvé řadě určeny konkrétně společensky: charakterem společenských a výrobních vztahů v této společnosti převládajících.

V poválečném vývoji se u nás v početné kontinuálně posiluje trend stále extenzivnějšího vytěžování nejen přírodních, ale i lidských zdrojů společenské výroby. Dokumentuje to řada detailních jevů, jako zvyšující se míra zaměstnanosti žen, silici zapojení osob v poproduktivním výku

do pracovního procesu, kvanitativní ale především kvalitativní vývoj vzdělávací soustavy, komplikující se situace ve využití vzdělání a kvalifikace ve výrobní praxi atd. Tako společensky a ekonomicky určené pojetí člověka jako pracovní síly je již samo o sobě problémem. Paradoxně totiž výše naznačený extenzivní model znamená v praxi této společnosti a její ekonomiky snahu o rychlé a intenzivní vytěžení lidských životních sil a nikoli o jejich pěstování, dlouhodobé a systematické rozvíjení a uplatňování. Ekonomická politika snažící se o maximalizaci výstupu při současné minimalizaci vstupů, či lépe vkladů, je zřejmě všeobecně krátkozraká. Ve vztahu k pracovní síle je ovšem přinejmenším v historické perspektivě hazardem.

Naskýtá se pochopitelně otázka, jaký je vztah mezi tímto základním společenským, politickým a ekonomickým pojetím pracovní síly problematikou lidského zdraví, respektive zdravotnictví. Vliv tohoto pojetí na zdravotní péči a zdravotní stav popužace je jednou z nejkritičtějších a přitom nejzjevnějších, tedy i názorůmě ilustrativních stránek společenského určení člověka. V konkrétní společenské praxi, zcela v rozporu se základními teoretickými postuláty, se de facto zdraví definiuje jako určitá "materiální" hodnota vztahovaná ke konkrétnímu postavení člověka jako pracovní síly ve společenské dölbě práce, výrobě, v pracovním procesu; jako materiální hodnota v extrémním případě vyjedřitelná penězi, mítou "zisku" apod. Nohdy se dokonce stimuluje a ocenuje "zbožiny" vůči vlastnímu zdraví člověka pěchané například ve prospěch intenzifikace výroby, "mimořádných" pracovních výkonů, suplování technických a technologických nedostatků, omezených investic. Typické je finanční vyrovnaní uplatňované v některých oblastech Severočeského kraje jako kompenzace katastrofických dopadů ekologické situace a vlivu extremizované průmyslové výroby na zdraví člověka. Při tom ponechána stranou diskusi o adekvátnosti míry tohoto finančního "ocenění" - párstatná, a mimo jiné ve svých etických souvislostech hrozivá, je tato skutečnost sama o sobě.

Pěše o zdraví, a tedy zdravotnictví jako její základní instituce, je přitom zcela adekvátní celkovému systému společenské výroby a společenských vztahů. Funkce a postavení zdravotnictví je plně odrazem a projektem "pojetí" člověka, pracovní síly a její reprodukce. Implikováno ad absurdum, zdravotnictví vlastně v současnosti vystupuje čím dál více jako instituce ex post řešicí /nebo jen snažící se řešit/ především a v podstatě pouze nejvýraznější vlivy různých negativních faktorů, zásadně daných společenskými a výrobními vztahy, na individuální zdraví.

Na druhé straně se ovšem základní společensko-ekonomické momenty charakterizující naši společnost promítají a reprodukují ve zdravotnictví samém, v jeho struktuře, vnitřních vazbách, každodenním chodu, v práci lékařů i ostatního zdravotnického personálu, v jejich vzájemných vztazích s pacienty atd. V dokumenty Charty 77 je v tomto směru zmínována řada konkrétních negativních prvků. S některými názory by bylo v tomto případě možné polemizovat. Konkrétně jeden z nejzávažnějších a přitom nejdůležitějších je formulováný újedl kariéry, profesionálního růstu, kontaktů s rozvojem vědního oboru atd., zvláště v souvislosti s tzv. společensko-politickou aktivitou a angažovaností. Některé podstatné detaily jsou zřejmě opomenuty, ale to vše není podstatné. Rozhodující je skutečnost, že zdravotnictví jako takové je jaksi "dvojjedině" propojeno s daným společenským a ekonomickým systémem. Jenak ve smyslu obsahu práce, jednak jejím charakterem; jinak řečeno, práce ve zdravotnictví je společensky určena jednak tím co dělá, jednak jak a za jakých podmínek tato práce probíhá.

Zdravotnictví samo o sobě není s to "překročit stín" ekonomických a společenských struktur a vztahů, v jejichž rámci existuje a které spětě repredukuje a rozvíjí. To je konečně i ve zdravotnickém dokumentu implicitně obsaženo. Jako by se ovšem poněkud zapomíhalo, že podstatným problémem této společnosti není zdravotnictví, nýbrž lidské zdraví. Rozhodně nejde o problém typu "slepice-vejce". Společensky definované pojetí zdraví a tedy i zdravotnictví nepramení z toho, že by společensko-politický systém učinil z člověka "nedůležitý a v podstatě nevítaný příslušník abstraktních zákonů svého fungování". Naopak, člověk je konkrétní

historickou praxí této společnosti definován jako podstatný a rozhodující prvek, nikoli však v prvé řadě jako subjekt, ale spíše jaké ekonomický zdroj. Extrémně řečeno: nikoli jako vlastně a harmonicky se rozvíjející osobnost, nybrž jako stále "zůstávající" se reprodukující pracovní síla.

Zdravotnictví jako instituce je tedy pouze odrazem, ale i nástrojem tohoto společensko-ekonomického procesu.

-ZS-

X X X

Dr. Radomír Malý: K diskusi o dokumentu Charty 77 č.11/84 nazvaném "Právo na dějiny".

1/ Domnivám se, že většině diskutujících není jasné, o co v dokumentu na prvním místě jde. Nechce být precizní seminární prací posluchačů III. nebo IV. ročníku na fakultě, nybrž apelem, výzvou zejména k mladé generaci, u níž má podnitit zájem o české dějiny, poněvadž škola ji tento obor dokáže spíše znechutit než pře něj nadchnout. Vítám dokument a jsem mu věčný hlašně za to, že upozornuje publikum na kořeny, ze kterých vyrůstáme a na nás dluh vůči minulosti, resp. vůči našim předkům, především těm, o nichž se smí psát nebo mluvit pouze negativně nebo vůbec ne. Nechápu proto, proč by měla být předkládána úvaha na zrušení platnosti elaborátu jako dokumentu, jak navrhují J. Vydrář.

2/ Tím méně chce dokument oživovat některé ze stanovisek dřívějšího velkého sporu o smysl českých dějin mezi Masarykem a Pekařem. Pokud dokument rozumím, jde jeho autorům o to, aby se Čechocé k některému pojednání vnitřní pětičili a nežili jen přítomností, přičemž ani na jednom místě nepreferují Pekařovo pojetí proti koncepci Masarykově. Pokud kritizují vakuum oficiálního výkladu českých dějin v nejstarším období, poznamenaném katolickým křestanstvím, respektive jeho falešným výkladem, pokud totéž vztahuje na Habsburky, Habsburky a baroko, v čem je tu "integrální katolické pojetí, vycházející z duchovního odkazu Jaroslava Duřicha?" Myslím přece, že totež vakuum vidí každý, kdo se jen trochu historie zabývá, at už se hlásí k pekařovskému "něco" historickému pojetí českých dějin, a uznávají tento fakt i přes všechny námítky čtyři historikové, kteří vyjádřili k dokumentu své v podstatě záporné stanovisko. Jestliže tedy autor kritického hlasu pod názvem "Svár dvou pojetí.." ze dne 30.6.1984 řadí dokument k Durychovu katolicko-pravicevému pohledu na české dějiny nebo dokonce ztotožnuje s postojem Jehličkovým, pak se domnivám, že má příliš velké oči a podobá se dle staré anekdoty "slepému v uzavřené místnosti, kde tam černou kočku, která tam není, on však křičí, že ji má". Dokument pouze upozornuje, že náboženská oblast, resp. oblast katolického křestanství a jeho vlivu na české dějiny, je v naší oficiální historiografii zanedbávána. Toto je fakt, který nikdo nediskutuje a jeho konstatování nespadá ani do Durychova nebo Jehličkova nebo jakéhokoliv jiného pojetí česých dějin. Je prostě pouhým konstatováním skutečnosti a ničím jiným.

3/ Čtyři historikové podali své věcné připomínky, které nebudu opakovat. Sám jsem historikem a k jejich argumentaci se připojuji, nicméně rozcházím se s nimi v jejich apriorním odmítnutí dokumentu. Aniž bych zpochybňoval, že autoři dokumentu se měli s odbornými historiky poradit, aby i po odborné stránce všechno "sedělo", přece jen ne ovažuji faktografické chyby tam obsažené za to nejdalejší a podstatné. Co povážuji za podstatné a v čem vidím hlavní smysl dokumentu, jsem vyjádřil v předcházejících bodech. Znovu bych ale polemizoval se zmíněnými čtyřmi historiky, že v textu dokumentu vidí něco, co pravděpodobně autoři ani nezamýšleli. Dokument mluví o "oficiální historiografii" samozřejmě negativně. Jestliže se zmínění čtyři rozhořčují nad výrazem "několik pozitivních historiků", jakoby většina byla nepectivá, pak bych chtěl poznat, že těch historiků, kteří vědecky pracují, jsou přece tisíce. Vycházejí z vlastní zkoušenosti práce historika v muzeu začátkem 70.let, mohu s klidným svědomím říci, že většina jich /ne snad zdrcuje/ jak

se rozhořčují čtyři, ale rozhodně většina/ nepoctivá je, alespoň dle mých kriterií poctivosti, které neovažují za morálně čestné psát na zakázku grobné články o dějinách KSČ v tendenčním pojetí bez jakékoliv solidního bádání. A toto dělájí a jsou nuceni dělat prakticky všechni, kdo pracuje v historickém ústavu ČSAV, popř. na vysokých školách, v muzeích či archivech. Jestliže tedy vydají mnozí z nich jednou a čas něco opravdu solidního a podloženého hlubokým studiem, díky za to, ale i tato možnost je vykoupena často onou neustálou "ustibou behům", jakou je každý, kdo chce vědecky oficiálně pracovat, nucen ve větší nebo menší formě přinášet.

"Inak autoři dokumentu nechtějí odsuzovat lidí a nemíní to dělat ani já, nechci také v nejněmším vnucovat ostatním kolegům svůj postoj, který způsobil můj vyhazov ze zaměstnání. Jsem přesvědčen, že toto je vše osobního svědomí každého, kam nemám právo zashovat, mohu jen inspirovat a nic jiného. Taktéž zmíněnemu dokumentu nejde o lidi, ale o konfrontaci pravdy a lži. Jestliže hovoří o "oficiální historiografii", nemá na mysli ony obyčejné vědecké pracovníky z odborných institucí, ale mocenské usměrnování výkladu historie směrem, jenž znamená vychovávat lid poloprávami, resp. uplnými lžemi. Tak vídám v kontextu semantiku tohoto pojmu v dokumentu a proto nesdílím rozhořčení čtyř, jakoby dokument jednostranně napadal a paužálně odsuzoval všechny oficiálně působící a publikující historiky. Jemu nejde o lidi, nýbrž o hodnoty."

4/ Jinak ovšem nezpechybňuji, že v textu dokumentu jsou nepřesnosti a věcné chyby. Navrhoji, aby Charta 77 vydala prohlášení, kde by čtyřné pasáže opravila. Čtyři historikové už jmenovali několik zásadních omylu. Devolil bych si k nim připojit další, které jsem v textu objevil. Předně hned na první stránce: je nejasné a bál bych se hovořit o tom, co je to křesťanská kultura. Chápeme-li kulturu jako dědictví člověkova tvůrčího ducha, potom neexistuje křesťanská kultura jako taková. Kultura je jen jedna: vcelidská. Křesťanství samozřejmě se o její rozvoj zasloužilo způsobem maximálním. "ení též pravdou, že "svět jako celek... je touto kulturou rozhodujícím způsobem formován", jak tvrdí autoři dokumentu, neboť veliké národy Asie byly a jsou formovány ne křesťanstvím, ale hinduismem, buddhismem, islámem atd. Křesťanství v podstatě zformovalo Evropu a Ameriku, v současné době úspěšně duchovně přetváří Afriku. Náš pojem "křesťanská kultura" bych ale raději užil terminu "křesťanská civilizace", neboť se jedná o souhrn morálních principů a postojů, což je to podstatné, co křesťanství přineslo a dodnes přináší. V tomto smyslu lze potom říci spolu s autory dokumentu, že jsme jejimi dědici všechni, včetně těch, kteří ji zatracují, protože vliv křesťanské morálky působí i v podvědomí těch lidí, kteří už dávno se s ní rozešli nebo o ní slyšeli jen jako o exotickém jevu.

Rovněž tak nelze říci, že katolická církev, jak tvrdí dokument na 9. straně, "měla v českých dějinách fundamentální význam až po novověk, tj. po 18. století..." Zapomíná zde na dvě století od husitství po Bílou horu, kdy katolicismus hrál jen velmi nepatrnou roli, zatímco fundamentální význam mělo husitství a v 16. století protestantismus. A řík "fundamentální význam" katolické církve pro české dějiny neskenčil 18. st letím, nýbrž přetrval až do 19. stol., i když postupně slábl, ale to už je vše detailnějšího rozboru a diskuse.

Stejně tak na téže straně dokument kritizuje v oficiálním současném výkladu husitství pojetí, které není adekvátní komunistickému režimu: projevy kulturotvorné energie národa, český demokratismus. Toto jsou opravdu myšty, ale vlastní spíše Falackého konceptu a pojetí první republiky. Komunisté podléhají při výkladu husitství zcela jinému myštu: slo užajně o sociální revoluci, i když nábožensky motivovanou, a o myšlenku socialismu a komunismu. Třebaže na velmi primitivní feudální základně. Dokladě bespočet, stačí jen nahlédnout do kterékoli středoškolské učebnice dějepisu.

Tyto omyly bude nutno opravit. Jen tak se dokumentu dostane plné vážnosti a seriozního přijetí, což si pro svůj etický postulát plně zaslouží. Brno, listopad 1984

V samizdatu nově vyšlo...

V této rubrice referujeme o samizdatovém vydání knih, statí, článků a sborníků neperiodické povahy, převážně domácích autorů; jen výjimečně uvádíme překladovou literaturu. Čtenáře, kteří se chtějí dozvědět o periodickém tisku /časopisech, sbornících/, odkazujeme na Kritický sborník.

Slovo o svědectví

je název sborníku, který vyšel dne 2. října 1984 k 55. výročí narození Jana Šimsy. Úvodní statí Otec a syn jsou vzpomínkami Boženy Komárkové. Dále jsou zařazena kázání duchovních česobratrské církve evangelické Tomáše Bíska a Vojena Syrovátky. Autorem starokácké studie Host do domu je Milan "alabán". Příspěvek Ladislava Hejdánka Básník a slovo je studií, zabývající se filozofickou závazností básníkovy zkušenosti. Teologickou uvahou Miluje nepřátely svá... přispěl Josef Vydráž. Dále je zařazen teologicko-filozofický výklad Jakuba S. trojana Etuda o umění v hledu. Následuje rekónstrukce přednášky J.-L. Hromádky o T.-G. Masarykovi ze 7.3.1957 v Jirchářích, kterou vytvořil na základě poznámek Jan Čapek. Literární část obsahuje výnatek z delší studie Milana Uhdeho /Opatření proti násilí/ a čtyři fejetony: Poznámky o hříchu Ludvíka Vaculíka, Jak jsem byl s jednou dívkou po ulici od Jaroslava Černíka, O odpovědnosti, dětských hrách a politice aneb Přenecháme politiku ženám? od Alberta Černého a Zálování na "ana Šimsu Alexandra Kotláře. Sborník je doplněn bibliografií "ana Šimsy, kterou uspořádala jeho žena Milena Simsová. Sborník připravil jeho syn Martin Šimša.

Luboš Kohout: Je progresívni společenský vývoj Československa nevyhnutelný? Příspěvek do diskuse o programových koncepcích čs.-opozice. 15 stran.

x x x

Krátké zprávy

V lednu 1985 byla poprvé udělena cena Toma Stopparda, určená českým a slovenským spisovatelům za původní literární díla. Za rok 1984 ji obdrželi Eva Kantúrková za knihu "Mé přítelkyně v domě smutku" a Zdeněk Urbánek za knihu "Popaměti".

Dne 25.-27. ledna 1985 proběhne v Paříži kolokvium, které pod názvem "Za novou společnost - ochrana, přijetí a rozšiřování lidských práv" bude pořádat pod předsednictvím básníka, bývalého senegalského prezidenta a čelného představitele Socialistické internacionály Leopolda Sédara Senghora organizace Socialistická práva člověka spolu s pařížskou univerzitou /Panthéon - Sorbonna/. Je výrazem uznání Chartě 77, že na toto kolokvium bylo pozváno několik jejich signatářů: Anna Marvanová, Jiří Hájek, Jar. Sabata, Petr Uhl, Jiří Ruml, P. Justrová a J. Dienstbier.

Podle tiskových agentur vydaly začátkem prosince 1984 italské mírové organizace Národní koordinace mírových výborů a Lega per Ambiente společné prohlášení, v němž vyjadřují podporu signatářům mírového prohlášení z 22.11.1984, které podepsali občané NDR a ČSSR na protest proti rozmístování sovětských raket na území těchto států.

Členové britské Kampaně za jaderné odzbrojení /CND/ posílají v poslední době čs.-občanskému a uřádům tříštěný dopis, psaný česky, v němž protestují proti rozmístování raket v Evropě; zdůrazňují přitom, že se staví proti rozhodnutí Nato i rozhodnutí čs.-vlády umístit v ČSSR sovětské rakyty.

Dne 13.12.1984 podal Jiří Ruml stížnost proti usnesení Správy vyšetřování SNB, jímž bylo rozhodnuto o vrácení 13 položek, odnatých při dom. prochádzce u Rumlových 16.8.84. Jiří Ruml si stěžuje proto, že se oběvá, že StB si chce ponechat zbylé odnaté věci, mj. ředu knih, přepisy jeho knížek, jakož i psací stroj, již čtvrtý zabavený.

x x x
 x x